

Apunts reforç art romà (inclou vídeos i webs)

Sitio: [Cursos IOC - Batxillerat](#)

Imprimido por: Invitado

Curso: Història de l'art (autoformació IOC)

Día: viernes, 11 de febrero de 2022, 19:53

Libro: Apunts reforç art romà (inclou vídeos i webs)

Descripción

Apunts reforç Roma

Tabla de contenidos

1. Context geogràfic

2. Context històric i cultural

3. Art Etrusc (influència)

4. CULTURA ROMANA

5. ARQUITECTURA ROMANA

5.1. Urbanisme

6. Tipologies arquitectòniques

6.1. Edificis privats

6.2. Arquitectura religiosa

6.3. Arquitectura civil lúdica

6.4. Arquitectura civil administrativa i commemorativa

6.5. Arquitectura paleocristiana

7. ESCULTURA ROMANA (i gèneres)

7.1. Evolució escultura romana

8. PINTURA ROMANA

8.1. El mosaic romà

9. OBRES PAU - Roma

10. Vídeos i webs ampliació art romà

1.Context geogràfic

Primer de tot hem de tenir present que entre els antecedents de l'art romà trobem l'**art etrusc** (VII-V a.C) que va arribar a consolidar-se al llarg del nord de la península Itàlica i al qual hi farem posteriorment referència.

La cultura romana, un cop va posar fi a la cultura etrusca, passà primerament a dominar tots els territoris de la península itàlica. Posteriorment, va iniciar la seva expansió territorial abarçant tot el Mediterrani d'Occident a Orient, prenent més importància en les zones costaneres. Així doncs i de forma general podem dir que Roma va estendre la seva cultura per:

- les costes mediterrànies
- una part de l'Europa continental
- les illes Britàniques
- Síria, Egipte i Mesopotàmia

Territoris conquerits per l'Imperi Romà. Aquest, va estendre la seva política i cultura al llarg dels territoris assolits.

2.Context històric i cultural

- A finals del segle VIII a.C.a la península Itàlica hi cohabitaven diferents pobles com els ligurs, els etruscs,els sabins, els umbres, els samnites i els llatins. De tots ells, el poble etrusc destaca com a antecedent de l'art romà, juntament amb l'art grec.
- La importància
- Entre tots aquests pobles que habitaven la península, foren els sabins i els llatins els que l'any **753 a. C.** funden un poblat anomenat Roma, la futura capital de l'imperi (Els seus orígens es basen entre la història i la llegenda mítica del germans Ròmul i Rem alletats per una lloba).
- La cultura romana doncs es situa cronològicament a finals del segle VIII a.C. a la península Itàlica i comença primer dominant tota la península Itàlica per posteriorment conquerir una gran varietat de territoris.

Anònim. Lloba capitolina (s.V a.C), bronze. Musei Capitolini, Roma. Els bessons van ser afegits a l'obra al Renaixement.

La importància de l'art romà és clau ja que la cultura greco-romana (amb la juevo-cristiana) és la base de tota la cultura occidental. La influència romana arriba fins els nostres dies. Pel que fa l'art romà és la unió de dues cultures: la grega de la que adopta la racionalitat i els canons estètics; i l'etrusca de la que hereta la realitat, el sentit pràctic i tècniques constructives com l'ús de l'arc de volta i el canó.

Partint de la fundació de Roma, podem establir 3 grans etapes:

- **La Monarquia (753 - 509 a.C.)**

Juntament amb la fundació de Roma l'any 753 a.C. per part dels sabins i llatins, aquesta etapa destaca per ser una etapa fosca encara governada pels reis del poble etrusc. El poble etrusc fou una de les grans influències que va rebre l'art romà que habità a l'actual Toscana.

- **República (509 - 31 a.C.)**

En aquesta segona etapa es produeix l'expulsió dels etruscs i per ser una etapa de grans conquestes en la que els romans colonitzen diversos territoris. Entre les conquestes i lluites, cal destacar que els romans s'enfronten i guanyen als cartaginesos a les anomenades Guerres Púniques. (Durant aquesta etapa, artísticament parlant l'art romà pren la influència de l'art grec i etrusc).

- **Imperi (31 a.C.- 476 d.C)**

En l'ultima etapa, a l'haver conquerit tants territoris l'Imperi Romà es troba amb la dificultat de governar un Imperi tan gran. És per això que divideixen el territori en províncies i creen la figura de l'emperador en el que serà un nou sistema polític. A partir del segle V però s'enfronten amb un nou repte: la lluita amb les tribus bàrbares del nord d'Europa que volen reconquerir els seus territoris.

L'any **395 d. C.** és la data l'inici de la fractura de l'Imperi romà d'Occident amb el d'Orient.Quan mor l'emperador Teodosi que deixa al seu fill Arcadi, l'Imperi romà d'Orient i al seu fill Honori l'Imperi d'Occident.

Els dos Imperis segueixen camins diferents:

- l'any **476 d.C.**, Roma és a dir, l'Imperi d'Occident, cau a mans dels ostrogots, poble germànic.
- l'Imperi d'Orient, es prolonga amb l'anomenat Imperi Bizantí que perdura fins l'any **1453** quan cau a mans dels turcs otomans.

En general, en aquesta etapa artísticament destaca un art tardo-romà.

3.Art etrusc

- L'art etrusc fou una influència directa sobre el poble romà ja que hi van conviure cronològicament.
- Al ser un poble procedent de l'Àsia Menor el poble etrusc tenia influències orientals tot i això a l'haver comerciat amb el poble grec durant el segle VIII a.C. fou una barreja d'art grec i oriental.
- Tenien un art funerari propi i els elements (tombes, urnes, retrats...) per retre culte als seus morts destaquen per un gran realisme.
- Destaquen per l'ús d'elements arquitectònics tal com l'arc de mig punt o la volta.

Arquitectura etrusca

- L'ús de l'arc de mig punt i la volta van ser elements clau en la posterior arquitectura romana.
- Els dos edificis claus en l'arquitectura etrusca són les tombes i els temples.
- Pel que fa les tombes estaven excavades a la roca amb un monticle en forma de con format per fileres de pedres. En quan a als temples han arribat als nostres dies molt malmesos. Aquests eren de planta quadrangular, amb podi i pòrtic amb columnes, tres cel·les dedicades a les divinitats. Els etruscos donaven molta importància a la façana d'entrada amb un pòrtic i unes escales d'accés .

Escultura etrusca

- Destaca l'escultura de temàtica funerària, concretament el sarcòfag.
- La majoria de les obres estaven esculpides amb bronze i terracota.
- La representació dels difunts destaca pel seu realisme escultòric, tant és així que les representacions són escenes quotidianes i relaxades.
- La cultura etrusca tenia la creença que el difunt tindria una nova vida després de la mort.
- Alguns aspectes a destacar de l'escultura etrusca són: hieratisme, ulls ametllats i l'ús de la geometria (aspectes que es poden observar en l'escultura grega arcaica).
- A part de l'escultura funerària destacà també el retrat amb un alt grau de realisme que heretà l'escultura romana. També es realitzaren escultures amb representacions d'animals mítics...

A l'esquerra, un exemple d'escultura funerària etrusca, el Sarcòfag dels esposos de Cerveteri (530 a.C), Musée du Louvre, Paris. A la dreta el retrat de Luci Juni Brut, un bust de suposat origen etrusc (300 a.C), Musei Capitolini, Roma; on es pot observar clarament el nivell de realisme de l'escultura etrusca.

Pintura etrusca

- Pel que fa la pintura l'art etrusc torna a destacar en l'àmbit funerari amb la decoració de les tombes amb escenes de la vida quotidiana del difunt.
- Puntualment trobem l'ús de la frontalitat egípcia (visió de cara i perfil alhora), l'ús de gran colorit per festejar la mort, allargament de diverses parts del cos per dotar la pintura de moviment...

Pintures murals de la Tomba dels Lleopards (450 a.C), Taquinia. En elles s'hi observa l'ús acolorit per destacar la festivitat del moment d'acomiar-se del difunt. Hi podem observar l'ús de colors foscos per les figures masculines, el vermell per les estructures arquitectòniques així com l'ocre per al fons de l'obra.

4.Característiques cultura romana

Algunes característiques principals de la cultura i l'art romà són:

- **Cultura eclèctica:** la cultura romana va absorbir elements de diferents cultures com l'egípcia, la grega, l'etrusca, elements orientals...El romans prenen elements de l'art grec com els ordres arquitectònics i n'hi afegeixen dos (el toscà i el compost que veurem més endavant). Els romans a part també van cohabitar cronològicament amb el poble etrusc, del que va rebre elements com el retrat, l'arc de mig punt, la volta de canó o la d'aresta.
- **Cultura urbana:** els romans van fomentar una cultura tècnica i pràctica en la que construïen grans infraestructures per remarcar el caràcter imperial. Per la cultura romana l'aspecte funcional estava per sobre de l'estètica de l'obra.
- **Art propagandístic i anònim:** Per a mantenir un Imperi tan extens era necessari un art que glorifiqués el poder i es basés en tenir el poble controlat i content. Ben segur haureu sentit el famós " Panem et circenses" (pa i circ) en referència entre d'altres per exemple als espectacles del Colosseu a Roma. Pel que fa a aquest art propagandístic, hem de destacar que majoritàriament era anònim, ja que els artistes treballaven en tallers i on les seves obres es basaven en els programes oficials.
A part de la cultura propagandística que es pot englobar dins una cultura oficial també podem trobar exemples d'una cultura popular com la duta a terme pel cristianisme.
- **Art realista:** L'art romà destaca pel seu nivell de realisme(heretat del poble etrusc) i en ell hi trobem temàtiques basades en escenes quotidianes, moments bèl·lics així com retrats

El colosseu és una clar exemple tant de la cultura propagandística que fomentava l'imperi, així com de l'expressió coneguda com a "panem et circenses". En ell hi podem apreciar l'ús dels arcs en la seva estructura, així com en el seu moment l'ús de diferents ordres arquitectònics.

5. Arquitectura romana

Com hem vist en els apartats anteriors, la cultura romana anteposava la funcionalitat de l'art a l'estètica. Tot i això cal especificar aquest aspecte

- **Pel que fa a l'estètica i decoració:**

- Cal dir que els romans la van copiar de l'art grec. D'aquesta manera per exemple trobem que els romans utilitzaven els ordres arquitectònics grecs (dòric, jònic i corinti) tot i que van introduir-ne dos de nous: **els ordres toscà i compost**.

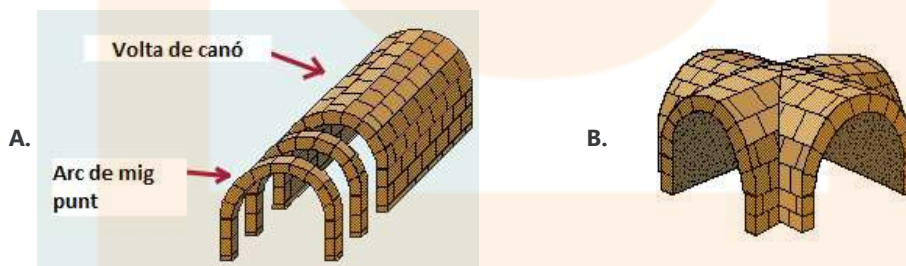

L'ordre toscà (1) d'origen etrusc, es basava en l'ordre dòric però afegint una base.

Pel que fa a l'ordre compost (2), estava format per un capitell corinti (amb fulles d'acant) a més de volutes de l'ordre jònic.

- **Pel que fa a les estructures:**

- Tot i que com hem vist, l'art romà pren l'estètica grega com a seva, l'arquitectura romana constructivament fou molt més complexe i dinàmica que aquesta.
- Les seves construccions eren funcionals i amb gran desenvolupament tècnic.
- Entre els elements constructius destaquen:
 - l'arc de mig punt
 - volta de canó, volta d'aresta...
 - la cúpula i mitja cúpula

L'arc de mig punt, la volta de canó (A) i la d'aresta (B) foren alguns dels elements que els romans van heretar de l'arquitectura etrusca

- **Pel que fa als materials:**

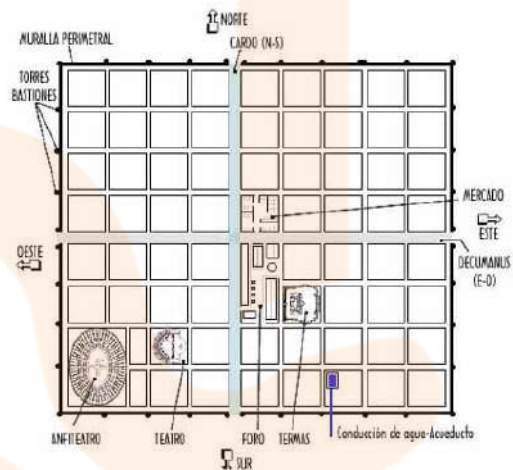
- Els materials més utilitzats pel romans van ser la pedra i el maó, tot i que posteriorment, cap al segle II a.C. també destaca la utilització del marbre.
- Com a material i alhora tècnica, destaca l'opus caementicium, una barreja de pedretes, grava, sorra, calç i aigua que s'utilitzava per aixecar murs amb arcs i voltes, a mode de l'actual formigó.

5.1.Urbanisme romà

El fet que l'Imperi romà conquerís un territori tan ampli va de la mà de la seva política de romanització, i és que ho van aconseguir entre d'altres raons gràcies a la xarxa viària que unia i homogenitzava tots els territoris, les obres d'enginyeria i l'urbanisme hipodàmic del que ara parlarem.

- A cada ciutat de nova construcció s'hi aplicava aquesta tipologia d'urbanisme que es basava en l'**urbanisme hipodàmic**, anomenat així en honor a Hipodam de Milet :
 - Sistema d'ordenament geomètric en **quadricula**, que derivava dels campaments militars.
 - El conjunt de carrers eren **ortogonals**, empedrats i amb voreres.
 - La ciutat es dividia en quatre parts separades per dos carrers principals.
 - Els dos carrers principals eren el **Cardo** (de Nord a Sud) i el **Decumanus** (d'Est a Oest).
 - Aquestes quatre parts de la ciutat es creuaven en el centre formant una plaça o fòrum on s'hi ubicaven els edificis oficials més destacats de la ciutat (els temples, basíliques, cúria, columnes, arcs..)
 - En les ciutats que ja tenien una planificació urbanística prèvia com Roma, únicament hi van fer reformes.

A l'esquerra, el fòrum imperial, a Roma que fou el més gran i complex que l'Imperi creà. Altres ciutats on es pot observar el recuperat traçat urbanístic són Pompeya, Herculà o Mèrida entre d'altres. A la dreta, exemple de plànol de ciutat de nova construcció basat en un urbanisme hipodàmic.

- Pel que fa a la **xarxa viària**, es va basar en vies de comunicació i xarxa de carreteres que unien tots els territoris de l'Imperi, a destacar la Via Augusta que unia Roma amb Cadis passant per Tarragona.
- Totes aquestes ciutats unides per una bona infraestructura en comunicació, gaudien també de totes les infraestructures necessàries per a mantenir-se. És aquí on destaca el tercer element en la planificació urbanística: les **obres d'enginyeria** tal com els ponts o els aqüeductes.

L'aqüeducte de Segòvia és una de les infraestructures millors conservades a Espanya. A Catalunya destaca l'aqüeducte de les Ferreres a Tarragona. Aquestes infraestructures superaven els desnivells per tal de fer arribar l'aigua als nuclis urbans.

6. Tipologies arquitectòniques

Dins l'arquitectura romana hem de diferenciar primer de tot entre edificis privats i públics. Dins de cada una de les variants hi trobarem altres classificacions. A continuació l'esquema següent presenta de forma general tota la tipologia arquitectònica romana que podem trobar i en capítols posteriors els anirem explicant:

Tipologies arquitectòniques

1. Edificis privats

1.1. Cases

1.1.2. Domus i Insuale

1.2. Vil·les i palaus

2. Edificis públics

2.1. Arquitectura religiosa:

- el temple

2.2. Arquitectura civil:

2.2.1. civil lúdica

- termes
- teatre
- amfiteatre
- circ

2.2.2. civil administrativa

- basílica

2.2.3. civil commemorativa

- columna commemorativa
- arc de triomf

2.3. Arquitectura paleocristiana

6.1. Edificis privats

Com hem vist dins l'arquitectura romana podem diferenciar els edificis privats dels públics.

En l'àmbit privat cal destacar:

Cases: domus- en cas de ser unifamiliars- i les insulae- si eren de veïns

- Les classes més adinerades vivien en cases unifamiliars, anomenades domus. Per comptes, els plebeus (gent lliure però pobre), vivien a les insulae, cases que podien tenir diversos pisos d'alçada.
- Les domus; podien comptar amb un pati interior (**atri**) així com l'**impluvi** (cisterna per a recollir l'aigua de la pluja) i el **compluvi** (obertura per on queia l'aigua de la pluja i que quedava recollida a l'impluvi). En algunes ocasions també hi podia haver un segon pati amb un porxo (**peristil**). A més a més al vestíbul de les domus, també s'hi podia trobar un altar dedicat a diversos Déu protectors de la llar i dels avantpassats morts.

En el següent enllaç podeu consultar un plànol d'una domus romana en la que s'explica cada estança de forma detallada: [Domus](#)

En les domus que s'han conservat a Pompeia i Herculà, gràcies a les cendres del volcà Vesuvi, podem distingir clarament algunes de les estances (atri, impluvi, així com la resta d'edifici).

En el següent enllaç podeu gaudir d'una recreació en 3D d'una domus romana:

Viles i palaus

- A partir de l'etapa del Baix Imperi (s.III) les famílies aristocràtiques, emperadors...van construir-se grans vil·les i palaus fastuosos a les afores de la ciutat. Tot i que partien de l'estructura de les domus, tenien una gran quantitat de luxes com zona d'explotació agrícola, termes pròpies...

A l'esquerra vistes de la Vil·la d'Adrià (Anònim s.II) a Tivoli. A la dreta, Anònim. Palau de Diclecià (s.III-IV), Split, Croàcia. En els dos casos s'aprecia el luxe de la construcció així com l'ús de l'arc de mig punt.

6.2.Arquitectura religiosa

Un cop vistos els edificis privats de la cultura romana, toca parlar dels **edificis públics**:

Com hem vist en l'esquema de l'apartat 6. Tipologies arquitectòniques, els edificis públics es divideixen en tres grups: arquitectura religiosa, civil i la paleocristiana. Concretament en aquest capítol ens centrarem en l'**arquitectura religiosa**:

- L'arquitectura religiosa es basa en el **temple** com a edifici més destacat.
- Els temples estaven destinats al culte déus així com als emperadors.
- Estaven pensats per a celebrar la litúrgia en el seu interior, a diferència dels temples grecs.
- La planta és rectangular, herència de la cultura grega,
- Segueixen les característiques del temple etrusc.Puntualment van construir algun temple amb planta centralitzada, planta circular (que prové del thólos grec) però amb cúpula,com en el cas del Panteó d'Agripa a Roma o el temple de Vesta.
- **podí** o pòdium per elevar l'edifici
- destaca la façana principal per damunt la resta
- pòrtic d'entrada amb **escalinata** per accedir-hi, pel que el temple únicament tenia columnes a la part anterior de la cel·la (pròstil) i tenia columnes adossades al llarg de tot el perímetre de la cel·la (pseudoperípter).
-
- Dins l'arquitectura religiosa també podem trobar edificis funeraris prop dels accessos a la ciutat, fora les muralles. També destaquen els columbaris, construccions que tenien la finalitat de guardar les urnes després de la incineració.

A l'esquerra, La Maison Carreé de Nimes (s.I d.C.) aquest és un dels temples més característics de l'etapa romana en el que podem apreciar les característiques típiques com el podí, les escalinates d'accés, la planta rectangular...A la dreta, el Temple de Vesta, a Roma, amb una planta circular inspirada en el thólos grec.

6.3.Arquitectura lúdica

En el punt anterior hem comentat que els **edificis públics** es poden classificar en tres grups: l'arquitectura religiosa de la que ja hem parlat, l'arquitectura civil que es tracta en aquest capítol i la paleocristiana que s'exposa més endavant.

Així doncs **l'arquitectura civil**:

- Fa referència a tots aquells edificis que responien a necessitats de la societat romana.
- Es pot classificar en tres categories: monument lúdics, administratius i commemoratius.

a) Edificis lúdics

- Els edificis lúdics van ser el màxim exponent de la cultura romana.
- Parteixen dels models grecs tot i que en aquest cas els edificis no calia que s'adaptessin al terreny degut al nivell de tècnica dels romans com les voltes de canó, passadissos amb vomitoris (sortides) per accedir a les grades, teles per cobrir les grades...
- Els més destacats són les termes, el teatre, l'amfiteatre i el circ:
 - **Termes:** Eren edificis destinats als banys públics amb diferents sales; la freda (frigidari), la d'aigua temperada (tepidari) i la calenta (caldari).

Un exemple que s'ha conservat prou bé són les Termes de Caracal·la a Roma.

- **Teatre:** Els teatres eren construccions semicirculars, mitja circumferència (semblants als grecs) ja que l'orquestra ja no era tant important. Darrera l'escena s'hi col·locaven escultures oficials. Aquests edificis es construïen sense aprofitar el desnivell del terreny.

Entre els teatres romans millor conservats trobem el de Sagunt, Bosrà (Síria) o el Teatre de Mèrida (s. I a.C), com veiem a la imatge, en el que l'escena fou reconstruïda amb materials trabats.

- **Amfiteatre:** Els amfiteatres tenien la planta el·líptica (unió de dos teatres) i al centre s'hi ubicava l'arena, on lluitaven els gladiadors, s'hi feien lluites amb feres (venationes) o espectacles navals (naumàquies).

L'exemple més important i monumental és sense cap dubte el Colosseu de Roma, tot i que també en podem destacar de forma més modesta el de Tarragona. En ambdues imatges s'aprecia que sota l'arena s'hi ubicaven els passadissos i dependències tant de gladiadors com de feres.

- **Circ:** En el circ s'hi celebraven les curses de cavalls amb carros- les quadrigues- així com activitats atlètiques. La seva estructura era allargada i al mig hi havia la spina on es trobaven els comptadors de les voltes.

Actualment únicament queden poques restes en la esplanada on s'ubicava el Circ Màxim de Roma. A Catalunya també hi destaca el de Tarragona.

En el següent vídeo podeu veure un exemple de cursa de quadrigues, un fragment extret de la pel·lícula Ben-Hur.

6.4.Arquitectura administrativa i commemorativa

En el punt anterior hem comentat que els **edificis públics** es poden classificar en tres grups: l'arquitectura religiosa (de la que ja hem parlat) i l'arquitectura civil i la paleocristiana.

Com hem vist l'**arquitectura civil**:

- Fa referència a tots aquells edificis que responien a necessitats de la societat romana.
- Es pot classificar en tres categories: a) monument lúdics (que ja hem vist en l'apartat anterior) b) els administratius i c) commemoratius.

b) Edificis administratius

- L'edifici més important de caràcter administratiu que trobem en l'arquitectura romana és la **basílica** i els **mercats**.
- La basílica era un edifici destinat als intercanvis de comerç, on s'administrava justícia, així com diversos actes de caràcter públic.
- La seva planta era rectangular amb tres naus amb volta de canó i mitja cúpula al fons a mode d'absis on s'ubicava el jutge.
- La basílica és l'origen de les futures basíliques i esglésies cristianes.

(A l'esquerra) La Basílica de Majenci i Constantí (s.IV d.C), Roma. Situada en el fòrum imperial, en ella hi podem observar clarament els arcs i les voltes típiques de la basílica. A la dreta, el mercat del fòrum de Trajà (106-113) d'Apol·lodor de Damasc, a Roma. En el mercat hi podem veure una cara més quotidiana de la vida romana.

c) Edificis commemoratius (monuments)

- Els dos edificis a destacar entre els monuments commemoratius són les **columnes commemoratives** i els **arcs de triomf**.
- Els dos monuments es troben a mig camí entre l'arquitectura i l'escultura (degut als seus relleus), són de grans dimensions i creats amb l'intent de plasmar arquitectònicament el poder de l'Imperi.
- Pel que fa als arcs de triomf, que poden ser d'una o tres arcades, estaven decorats amb inscripcions i relleus de victòries militars . Alguns dels exemples a destacar són el de Tit, Septimi Sever i el de Constantí a Roma o l'arc de Berà a Tarragona.
- Pel que fa a les columnes commemoratives, la seva funció era per a contenir cendres. La columna helicoidal estava decorada amb relleus de campanyes miliars. Els relleus que hi trobem comencen a treballar amb emmarcament paisatgístic. Destaquen alguns exemples com la columna Trajana (per l'emperador Trajà) i la de Marc Aureli.

(A l'esquerra) Anònim. Arc de Constantí (321-315) situat a les rodalies del Colosseu Flavi, Roma. A la dreta, l'arc de Berà, a Tarragona. Com podem observar en aquests dos exemples, els arcs de triomf podien ser d'una o tres arcades. Com podem observar també a partir dels seus relleus, els arcs van servir per finalitats propagandístiques del poder Imperial romà.

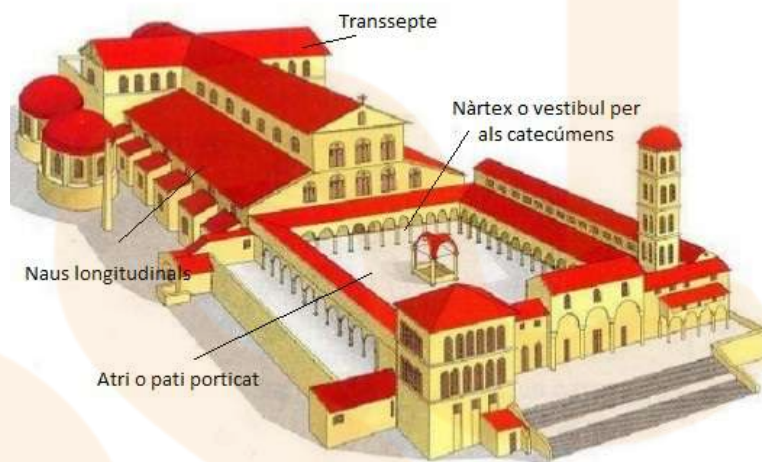

A l'esquerra, vistes del fòrum de Trajà amb la columna trajana en primer pla i al fons el monument commemoratiu a Victor Manuel II, primer rei d'Itàlia unificada, conegut de forma col·loquial com "la màquina d'escriure". A l'esquerra, detall de relleus històrics de la columna trajana. Anònim. Escenes de la guerra contra els dacis, columna trajana (107-113), marbre, Roma.

6.5.Arquitectura paleocristiana

Per entendre l'art **paleocristià**, o **art tardoromà**, primer de tot hem d'entendre el context en el que es situa:

- A partir de l'any **313** arrel de l'**Edicte de Milà**, l'emperador Constantí atorga la llibertat de culte, a partir de llavors el **cristianisme** comença a expandir-se per l'Imperi.
- L'any 380 el cristianisme amb Teodosi, és declarat **religió oficial** de l'Imperi romà.
- Hi ha un període de destrucció d'obres paganes a favor d'obres de temàtica i iconografia cristiana.
- Estèticament l'art tardoromà hereta l'estètica arquitectònica romana tot i que n'adapta els edificis per a la seva litúrgia.
- L'edifici religiós per a celebrar l'assemblea de fidels no utilitza el temple pagà, sino un edifici de **planta basilical** amb l'absis orientat a l'est amb entrada a l'oest. La basílica romana era un edifici ampli i que mai s'havia utilitzat amb finalitats religioses, aquests dos fets van propiciar que fos un lloc adequat per a que fos el recinte de culte cristià.
- L'estructura de les basíliques es basava en una planta rectangular amb 3 o 5 naus longitudinals. Posteriorment es va afegir un transsepte (o nau transversal). La coberta era de fusta a dos aiguavessos i era decorada en el seu interior amb taulers llisos o amb cassetons. El **presbiteri**, (lloc on es troba l'altar), s'ubicava amb un absis semicircular i un arc de mig punt a la nau central.

Reconstrucció antiga basílica de Sant Pere (323), Roma. En ella hi podem apreciar els elements característics de la basílica paleocristiana.

- L'entrada constava d'un **atri** o pati porticat tot seguit un **nàrtex** (o vestíbul entre l'atri i la porta), En aquest espai es on s'ubicaven els creients que encara no havien rebut el baptisme i per tant no podien entrar, són els anomenats catecúmens.
- També trobem els **martyria**, temples amb planta centralitzada, destinats i commemoratius als màrtirs i els **baptisteris** per realitzar el baptisme. En aquest cas, per comptes de la planta basilical aquests tenen la planta circular amb la pila del baptisme o sarcòfag al centre.

Anònim. Santa Constança (s.IV), Roma. Per als martyria i els baptisteris utilitzaren plantes centralitzades per comptes de la planta basilical. En aquest cas podem observar l'altar al centre de la planta circular.

7. Escultura romana

Abans de tractar els gèneres més característics de l'escultura romana cal definir algunes de les seves característiques com:

- L'escultura romana rep una gran influència de l'art etrusc i grec, un clar exemple són les còpies en marbre d'obres gregues (bronze) que varen realitzar.
- L'escultura romana està **subordinada a l'arquitectura** ja que la gran majoria tenien com a finalitat decorar edificis o monuments.
- El material utilitzat per a la realització de les escultures fou el marbre, el bronze i la pedra.
- L'escultura romana es pot definir clarament pel seu realisme.
- Les dues tipologies més treballades foren el **retrat** (escultura exempta) i el **relleu històric**. També cal citar els **arcs de triomf** i les **columnes commemoratives** que estan a cavall entre l'escultura i l'arquitectura.

Tipologies escultòriques

• El retrat:

- El retrat romà rep influència de l'escultura funerària etrusca i l'escultura grega hel·lenística.
- Dins de la tipologia de retrat cal distingir diverses possibilitats alhora de plasmar-lo. Diferenciem doncs entre un **bust** (és a dir la imatge el cap fins a les espatlles o mig tronc), **escultura eqüestre** (a cavall) i l'**escultura exempta** (és a dir, de volum rodó, lliures i que es poden observar des de diferents perspectives).
- Els romans van produir una gran quantitat de retrats entre d'altres causes pel fet que realitzaven **caps de substitució**, és a dir, el cos era prefabricat i es canviava el retrat segons fos necessari.
- Els retrats servien per decorar espais urbans, oficials, lúdics...sempre però amb la finalitat reforçar la imatge de l'Imperi.
- El retrat romà es caracteritza pel **realisme**, a diferència del retrat grec que idealitza més al personatge. Tot i això, posteriorment el retrat adopta un cert idealisme més proper al clàssic grec tot i que amb un caire més humà.

1. Bust

2. Estàtua eqüestre

3. Escultura exempta

La primera imatge és un exemple de bust. Anònim. Luci Juni Brut (300-250a.C.), bronze. Musei Capitolini, Roma. En segon lloc podem observar un exemple d'estàtua eqüestre, la de Marc Aureli (s.II d.C.), Roma. I en tercer lloc un exemple d'escultura exempta amb l'obra August de Prima Porta (s.I d.C) Musei Vaticani, Roma.

• El relleu històric:

- La finalitat d'aquest tipus de relleu era propagandística i per comptes d'iconografia religiosa hi trobem narrades gestes de batalles imperials.
- Destaquen pel seu nivell de realisme al plasmar les escenes bèl·liques.
- Els relleus es trobaven esculpits bé en arcs de triomf, columnes commemoratives, altars...

**Relleus de l'arc de Constantí
trajana**

Relleus de l'altar de l'Ara Pacis

Relleus columna

7.1.Evolució escultura romana

Com ja hem vist en apartats anteriors, el context cronològic de l'Imperi Romà l'hem dividit en 3 etapes: la monarquia, la república i l'Imperi. En concret l'escultura romana evoluciona a partir de la república i podem diferenciar-ne els següents períodes:

1-Etapa republicana (5.9-27 a.C)

- En aquesta etapa encara hi ha una gran influència de la cultura etrusca; és per això que l'escultura en aquesta etapa es centra en l'escultura funerària. Comencen però a sorgir els primers retrats romans marcats per un fort realisme així com relleus narratius amb perspectiva jeràrquica.

2- Alt imperi (27 a.C-284 d.C)

- En aquesta etapa s'exalta la figura de l'emperador ja sigui en retrats, monedes...tot i això en aquesta etapa el realisme escultòric dona pas a un cert idealisme en certes obres.

3-Baix Imperi (284-476 a.C)

- El fet que l'Imperi s'expandís per una gran diversitat de territoris també propicià que en moments de dificultat el poble s'encomanés a religions orientals i acceptés costums com les del cristianisme. Un clar reflex d'aquest fets com que inhumessin els cossos després de morir o l'ús dels sarcòfags amb el retrat de la persona morta representada.

4-Etapa constantiniana (s.IV)

- Les noves influències orientals adquirides degut a l'expansió de l'Imperi queden plasmades artísticament parlant amb el retorn de l'ús de la perspectiva jeràrquica, el desús dels cànons clàssics, simetria, hieratisme...tanmateix quan el cristianisme passa a ser la religió oficial de l'Imperi hi ha una gran producció de sarcòfags paleocristians amb elements simbòlics representats.

8. Pintura romana

Tot i que com veurem més endavant la pintura romana la podem dividir en diferents estils, en general es caracteritza per:

- Rep **influència** de la cultura **grega**
- Gran part de les restes a través de les quals podem conèixer la pintura romana són gràcies a les restes conservades a **Pompeia i Herculà**.
- Es caracteritza per ser una pintura marcada pel **realisme**, la perspectiva natural i riquesa cromàtica
- S'utilitzaven per a la decoració interior de cases, palaus, temples...
- Utilització de la tècnica de la pintura mural al fresc
- Tot i representar escenes mitològiques, també s'hi representaven **escenes quotidianes**.
- La pintura romana es divideix en 4 estils: d'incrustació- arquitectònic- ornamental i il·lusionista.
- A part de la pintura mural també s'han conservat pintures sobre fusta i al tremps o a l'encàustic (a la cera).
- Dins l'àmbit pictòric destaca l'ús del **mosaic**

1-Estil d'incrustació

- Amb influència grega, aquest estil imitava els marbres de les cases, les lloses...

2- Estil arquitectònic

- Aquest estil creava il·lusions òptiques de nous espais arquitectònics pintats a partir de la utilització de la perspectiva, ombres etc.. per crear diversos efectes de profunditat, realisme i obertura a l'exterior.

3-Estil ornamental

- L'estil ornamental, a diferència del segon estil, emmarcava les obres amb diversos elements arquitectònics fantàstics i un toc imaginari.

4- Estil il·lusionista

- L'estil il·lusionista recreava escenes sofisticades juntament amb la reincorporació del segon estil arquitectònic de nou. Tot i això amb la variant temàtica afegida de la mitologia, la picaresca així com escenes quotidianes. També destaca algunes escenes i elements teatrals.

1. **Estil d'incrustació**, detall de la Casa dei Griffi Boscoreale (50ac)

2. **Estil arquitectònic**, fresc de la vil·la de Publi Fanni Sinister, a

3. **Estil Ornamental**, detall del fresc de la casa de Lívia de Prima Porta, Roma (s.I a.C)

4. **Estil il·lusionista**, detall del fresc amb encàustica de la casa del Vetti (62-68), Pompeia

En el següent vídeo podeu ampliar informació sobre les restes de Pompeia i Herculà, gràcies a les quals s'han conservat entre d'altres restes, mostres pictòriques.

8.1.El mosaïc romà

El mosaïc és una de les tècniques més utilitzades en l'art romà tot i que en van utilitzar d'altres com la pintura al tremp. La tècnica del mosaïc es caracteritzava per:

- El mosaïc de tradició grega té el seu moment àlgid en la cultura romana en l'etapa Imperial.
- La seva finalitat era la de decorar el terra tot i que també podia ser emprat per decorar parets i sostres.
- El podem trobar tant en edificis públics com privats.
- Els dibuixos representats als mosaics eren diversos havent-hi sanefes, composicions iconogràfiques...
- Estava format per **tessel·les**, és a dir, les peces petites que el formaven. Aquestes peces, les tessel·les podien ser de diferent mida, color...
- Les tessel·les podien estar formades per petits trossos de vidre, marbre, esmalt...
- Segons la forma i la mida de les tessel·les podem distingir 3 tècniques diferents de mosaïc:
 1. **Opus tessellatum**: en aquesta tècnica les tessel·les eren idèntiques en forma cúbica, amb finalitat cromàtica per omplir escenes o figures.
 2. **Opus vermiculatum**: aquesta tècnica era usada per marcar algun contorn de forma detallada, perfils, figures...
 3. **Opus sectile**: en aquest cas les tessel·les són de formes i colors variats.

Exemples d'opus tessellatum (esquerra) i opus vermiculatum (dreta). Els mosaics formats per petites tessel·les decoraven diferents espais creant escenes per a cases benestants.

9. Obres PAU- Roma

El següent llistat d'obres, són aquelles que entren a les PAU en relació al període d'època clàssica de Roma. Recordeu que podeu consultar l'anàlisi de cadascuna al llibre de fitxes del llibre de text.

Arquitectura romana

- Maisón Carrée
- Panteó
- Colosseu
- Aqüeducte de Tarragona
- Arquitectura domèstica : Vil·la del poeta tràgic de Pompeya: arquitectura, mosaic (Cave Canem), i pintura (Sacrifici d'Ifigènia

Escultura romana

- Sarcòfag dels esposos de Cerveteri
- August de Prima Porta
- Ara Pacis Augustae
- Retrat eqüestre de Marc Aureli

10.Vídeos i webs ampliació art romà

A continuació us enllaço diverses pàgines on trobareu vídeos amb informació relacionada amb el lliurament; al final de la pàgina a més hi trobareu adreces web específiques d'art romà:

La primera pàgina és una classe magistral de la UNIR (Universidad de la Rioja) sobre arquitectura romana.

En la següent adreça podreu realitzar una visita virtual al Panteó de Roma a través d'un vídeo.

Finalment en l'última podreu visualitzar una classe magistral de la UNIR sobre escultura romana.

Llistat pàgines web art romà

- [Museo romano de Mèrida](#)
- [Musei Capitolini de Roma](#)
- [Museo Archeologico Nazionale de Nàpols](#)
- [Museu Nacional Arqueològic de Tarragona](#)
- [Museu de Badalona](#)

Presentacions de reforç art romà

